

Datum
2021-09-16

Diarienummer
KS 00362-2021

Till Socialdepartementet

Yttrande över remissen Börja med barnen! En sammanhållen god och nära vård för barn och unga, SOU 2021:34

Remissinstansen diarienummer: S2021/04102

Östersunds kommun ställer sig i huvudsak positiv till utredningens förslag. En ökad samverkan mellan olika huvudmän är en förutsättning för att förbättra hälso- och sjukvården för barn och unga.

För de delar av betänkandet som inte kommenteras särskilt nedan ställer sig Östersunds kommun bakom utredningens förslag.

Övergripande kommentarer

Utredningen behandlar inte frågor om sekretess och informationsdelning särskilt, med hänvisning till att dessa frågor behandlas i delbetänkandet Informationsöverföring inom vård och omsorg (SOU 2021:04). Frågor om informationsdelning och sekretess är dock centrala för samverkan mellan olika huvudmän, särskilt vad gäller barn som inte själva nått sådan ålder och mognad att de ensamma kan samtycka till att sekretessen bryts. Östersunds kommun vill understryka vikten av att dessa frågor blir belysta ur ett barnperspektiv.

Utredningen behandlar vidare endast i viss utsträckning frågor om samverkan mellan socialtjänsten och den regionala primärvården. Samverkansfrågor som gäller barn som har kommunala insatser på grund av funktionsnedsättning ingår inte överhuvud taget i utredningens uppdrag. Denna avgränsning är olycklig, eftersom socialtjänsten och kommunala vårdinsatser spelar en viktig roll i stödet av barn och unga med olika former av ohälsa. Det hade t.ex. varit värdefullt att även beakta frågor om ansvarsfördelning vid hälso- och sjukvård för barn som har insatser enligt lagen (1993:387) med stöd och service till vissa funktionshindrade (LSS) eller andra kommunala vårdinsatser. När det gäller samverkan mellan primärvården och socialtjänsten kan det även konstateras att socialtjänsten är en viktig aktör bl.a. när det gäller att ge stöd till barn som har föräldrar med ohälsa eller funktionsnedsättning. Östersunds kommun hade sammanfattningsvis önskat en bredare utredning av möjligheterna med och effekterna av en utökad samverkan mellan socialtjänsten och andra aktörer inom den kommunala och regionala primärvården.

Kommentarer till specifika delar av remissen

Avsnitt 6 Förslag och bedömningar

6.2 Förtydligande av skyldigheten att arbeta för att främja hälsa

Östersunds kommun konstaterar att det redan idag finns lagstiftning som anger att elevhälsan främst ska vara förebyggande och hälsofrämjande. Det är positivt att motsvarande bestämmelser införs för hälso- och sjukvård inom regionen.

Östersunds kommun ställer sig bakom förslaget att Socialstyrelsen bemyndigas att meddela föreskrifter för att förtydliga vad som ska ingå i det hälsofrämjande och förebyggande arbete och rikta bindande krav till huvudmännen. Tydlig reglering kring vad som ska ingå i arbetet är en förutsättning för att förslagen ska få genomslag i praktiken.

Östersunds kommun ser positivt på att det görs kunskapssammanställningar och att kunskaps- och metodstöd tas fram. Sådana sammanställningar och stöd behöver även uppdateras varefter ny kunskap tas fram. Det kan också finnas verkningfulla insatser där evidensen ännu inte är klarlagd. Om sådana insatser ändå medtas i sammanställningar m.m. kan det finnas möjlighet att lokal evidens kan skapas som kan bidra till att föra utvecklingen framåt.

6.3 Nationellt hälsovårdsprogram för barn och unga

Östersunds kommun ställer sig positiv till att det utarbetas ett nationellt hälsovårdsprogram för barn och unga. Genom att ett tydligt stöd finns under barnets uppväxttid kan familjer som har en mer omfattande problematik uppmärksammas i ett tidigt skede. Om behoven tas om hand på rätt sätt i ett tidigt skede minskar risken för att problematiken förvärras.

Det är väsentligt att ge alla barn möjlighet att vara delaktiga i sin vård och behandling genom hela processen. Det är viktigt att anpassa informationen till barnets förmåga. Evidensbaserad kunskap visar på ökad känsla av sammanhang hos individer som görs delaktiga, får relevant information och ges inflytande att påverka sin situation. Om barn och unga vuxna kan få en ökad känsla av sammanhang så ökar chansen att få ett bättre resultat av behandlingar, vård och stöd, både inom regioner och inom kommuner.

Insatserna måste även vara anpassade för barn, ungdomar och föräldrar med olika former av funktionsnedsättningar. Många av de insatser och program som finns i dag är inte anpassade för personer med olika former av funktionsnedsättning, vilket innebär att de inte kan ta del av insatserna eller att de får fel insatser. Detta innebär även att det behövs utbildning så att personalen har den kompetens som krävs för att möta och ge kvalificerat stöd till barn, ungdomar och föräldrar som har olika former av funktionsnedsättning.

6.4.1 Förstärkt samverkan mellan region och skolhuvudmännen

Östersunds kommun instämmer i att samverkan mellan region och skola behöver stärkas. Erfarenhet på lokal nivå i Östersund visar att skolan, genom elevhälsans professioner, vid behov aktivt söker samverkan och kontakt med regionens professioner, men det är mer ovanligt att motsvarande initiativ tas från regionen. Ett uttalat lagkrav skulle kunna bidra till ökat samarbetet mellan huvudmännen.

6.4.2 Hälso- och sjukvårdens samverkan och samordning med socialtjänst och tandvård behöver stärkas

Östersunds kommun delar utredningens bedömning att samverkan mellan socialtjänsten och hälso- och sjukvården behöver stärkas. Socialtjänsten måste inkluderas på ett tydligt sätt i de processer och strukturer för samverkan som redan finns inom hälso- och sjukvården. Som förslaget är utformat läggs dock ett allt för stort ansvar på huvudmännen för att upprätta samverkan och bedöma vem som ansvarar för olika insatser. Det hade varit önskvärt med tydligare vägledning i dessa frågor, t.ex. genom att låta socialtjänsten ingå som en aktör i det nationella hälsovårdsprogrammet för barn och unga. Samordningen måste vidare utformas så att den fungerar för alla kommuner och regioner, oavsett om de har valfrihetssystem eller inte. Det behövs en strukturerad samverkan med en tydlig ansvarsfördelning mellan huvudmännen för att samordningen ska fungera i praktiken. Inspektionen för vård och omsorg har gjort en nationell tillsyn kring detta, och i rapporten ”De tar inte hand om hela mig – Samordning av insatser för barn med psykisk ohälsa behöver förbättras” belyser inspektionen vilka samordningsproblem som finns mellan huvudmännen och hur detta påverkar barnet och familjen.

6.5.3 Om patienten inte har fyllt 21 år ska en fast vårdkontakt utses om patienten begär det eller om det kan antas att det är nödvändigt

Östersunds kommun är positiv till att rätten till fast vårdkontakt utökas. En fast vårdkontakt i regional hälso- och sjukvård ger positiva effekter även för kommunerna, eftersom det förenklar samordningen och informationsdelning mellan olika huvudmän. Det gäller särskilt för barn och unga med funktionsnedsättning samt deras familjer, där kommunens vård och omsorg spelar en viktig roll. En fast vårdkontakt som kommunens vård- och omsorgspersonal kan kontakta skulle förbättra samarbetet mellan kommunen och regionen.

Östersunds kommun instämmer även i bedömningen att det finns risk att likvärdigheten i vården brister när samordningen är avhängig vårdnadshavare. Har inte vårdnadshavaren de kunskaper som krävs för den ibland komplexa samordningen kan det medföra att barn och unga inte får de insatser som krävs. Med en fast vårdkontakt skulle barnet eller den unge och dennes familj få en snabbare och mer effektiv vård, istället för att bli hänvisad mellan flera olika enheter inom regionen. Det skulle även skapa en samsyn kring individen med färre inblandade aktörer. Slutligen skulle det öppna upp för att göra både individen själv

och dennes familj mer delaktiga kring samordningen, och på så vis skulle de få mer inflytande över hur stödet och vården ska ges.

6.6 Vägledning för rektorer och skolhuvudmän

Östersunds kommun instämmer i bedömningen att det krävs en tydlig vägledning som bidrar till huvudmannens kunskap och möjligheter att uppfylla lagkraven för hälso- och sjukvårdsverksamheten inom elevhälsan. Lagstiftningen på området är omfattande och en vägledning är nödvändig för att huvudmännen ska kunna förstå och tolka vårdgivaransvaret och skapa bättre förutsättningar för elevhälsan.

6.7.5 Den specialiserade vården behöver stärka sin konsultativa roll och bli mer nära och tillgänglig för primärvården och elevhälsan.

Östersunds kommun instämmer i utredningens bedömning. I dagsläget ställer barn- och ungdomspsykiatrin ofta krav på elevhälsan som går utöver det faktiska elevhälsouppdraget. Samverkan försvåras också av en bristande samsyn kring elevhälsans uppdrag. När barn- och ungdomspsykiatrin inte längre kommer att ha första linjeuppdrag ökar möjligheterna för kortare köer och bättre samverkan.

6.7.6 Den specialiserade vården, socialtjänsten, förskola/skola och elevhälsan behöver samordna sig kring barn och unga med stora och långvariga behov

Det är positivt att utredningen berör behovet av samordning kring barn och unga med stora och långvariga behov. Med hänsyn till att utredningen är avgränsad så att insatser inom t.ex. LSS inte ingår saknas dock viktiga perspektiv kring den hälso- och sjukvård som kommunerna ger till barn och unga med långvariga behov i hemmet. Samordningen behöver också gälla kommunernas hälso- och sjukvård.

6.8 Förutsättningar för ett samlat huvudmannaskap för barn- och ungdomshälsovården

Östersunds kommun instämmer i bedömningen att elevhälsans medicinska insatser även fortsättningsvis ska vara skolhuvudmännens ansvar, inte minst utifrån ett barnperspektiv. Med elevhälsans medicinska insatser kvar i skolan kan barn och unga själva uppsöka vård och efterfråga stöd, vilket inte på samma sätt är möjligt i en förändrad organisation med ett förändrat huvudmannaskap. Skolan är den mest lämpade arenan att skapa förutsättningar för likvärdighet i det främjande och förebyggande arbetet. Om lagstiftningen för hälsofrämjande och förebyggande arbete utökas till att omfatta även hälso- och sjukvården ökar chanserna att barn och unga verkligen nås av främjande och förebyggande insatser. Detta är särskilt viktigt i en tid när ohälsan ökar och kraven på åtgärdande arbete medför att elevhälsan tvingas ge avkall på det främjande och förebyggande arbetet till förmån för direkta individåtgärder.

6.9 Bör regionen ansvara för sammanhållen hälsouppföljning för barn och unga?

Östersunds kommun ställer sig tveksam till utredningens förslag om möjligheten att införa ett regionalt huvudmannaskap för hälsouppföljning och vaccinationer. Det stämmer visserligen att elevhälsans medicinska insatser idag har begränsade

resurser och förutsättningar att, utöver arbete med hälsosamtal och vaccinationer, arbeta hälsofrämjande och förebyggande i önskad utsträckning. Utredningens förslag skulle kunna leda till att det förebyggande och hälsofrämjande uppdraget tydliggörs. Samtidigt är värdet mycket stort av att hålla hälsosamtal och hälsobesök i skolan, under skolhuvudmannen. En utökning av resurser inom elevhälsans medicinska insatser skulle istället kunna skapa bättre förutsättningar att inrymma både hälsofrämjande och förebyggande arbete och genomföra hälsosamtal och fullgöra det nationella vaccinationsprogrammet, med oförändrat huvudmannaskap. Frågan om förändrat huvudmannaskap för hälsouppföljning är dock komplex och låter sig inte enkelt besvaras.

Avsnitt 8 Konsekvensanalyser av utredningens förslag

8.3.3 Ekonomiska och andra konsekvenser för kommunerna

Utredningen bedömer att kommunernas kostnader inledningsvis kommer att öka i samband med att utredningens förslag genomförs, men att intäkterna på sikt kommer att överstiga kostnaderna. Östersunds kommun delar visserligen utredningens bedömning att samordning mellan huvudmän kan leda till en mer effektiv resursanvändning. Som framgår av utredningens avsnitt 8.13 finns det dock en betydande osäkerhet i de ekonomiska beräkningarna. Med hänsyn till detta är det angeläget att följa kostnadsutvecklingen och beakta finansieringsprincipen för det fall förslagen innebär ökade kostnader för kommunerna.

8.4 Konsekvenser för den kommunala självstyrelsen

Östersunds kommun instämmer i utredningens bedömning att förslagen endast i begränsad utsträckning påverkar den kommunala självstyrelsen och att de inskränkningar som görs är proportionerliga.

ÖSTERSUNDS KOMMUN

Kommunstyrelsen

Yttrandet skickas till Socialdepartementet via e-post till s.remissvar@regeringskansliet.se med kopia till s.fs@regeringskansliet.se.